

Joost van den Vondel en Gysbrecht van Aemstel

Aad Kleijweg

Steeds zullen wij ons blijven verbazen hoe ongelofelijk veel verschillende versierde pijpen er gemaakt zijn. Zo ook deze pijpenkop die mij onder ogen kwam. Zelf ben ik hem nog niet eerder in de boeken of in andermans verzamelingen tegen gekomen. Daarom leek het mij de moeite waard hem te beschrijven en in ons blad te plaatsen.

Afbeelding 1: 1a. Collectie Freek Mayenburg; 1b. Omgeving Gouda; 2a. Mosterdlepel; 2b. Joost van den Vondel / Gysbrecht van den Amstel; 2c. -/-; 2d. -; 2e. Ongeglasd; 2f. Gebotterd; 2g. Geen radering rondom ketelopening; 2h -; 3a. ; 3b. ; 3c. -; 4. 1875-1900; 5. Gouda; 6. ; 7. . Foto: Freek van Mayenburg

Beschrijving pijpenkop

De kleipijp is van het model mosterdlepel met daarop de portretten in de vorm van een buste van Joost van den Vondel en Gysbrecht van Aemstel. Bovenlangs de portretten zien we hun namen en het geheel is omlijst met lauwerkransen. Onder het portret van Joost van den Vondel zien we boeken afgebeeld en bij Gysbrecht van Amstel een wapenschild met diagonaal vlakken met staande leeuwen en schuine balken.

Geschiedenis

Op 3 januari 1638 werd voor het eerst de première van Gijsbrecht van Aemstel gespeeld als openingsstuk van de eerste stenen schouwburg in Amsterdam. In eerste instantie was het de bedoeling het stuk op te voeren op tweede kerstdag van 1637. Door de katholieke sfeer die dit treurspel uitdroeg, werd op voorspraak van een aantal

hervormde predikanten, werd de datum van het treurspel verplaatst. Ondanks deze startproblemen is Gijsbrecht van Aemstel het meest gespeelde toneelstuk in Nederland geworden. In 1638 is het stuk dertien keer gespeeld. En vanaf 1641 werd het treurspel ieder jaar rond de jaarwisseling verschillende malen gespeeld. Aan deze traditie kwam pas in 1968 een eind. Daarna is dit treurspel in 1988 en 1991 nog een aantal malen gespeeld.

Afbeelding 2: Joost van den Vondel 17 november 1587 – 5 februari 1679

Joost van den Vondel, Nederlands dichter en toneelschrijver, wordt wel de prins der Nederlandse dichters genoemd. Hij is geboren in Keulen op 17 november 1587. In 1597 vestigde hij zich met zijn ouders in Amsterdam. Toen hij begon te werken nam hij hetzelfde beroep als zijn vader in de kousenhandel. Na een faillissement werd hij suppoost bij de Bank van Lening waar hij tot zijn pensioen in 1668 blijft werken. Zijn bekendste werken zijn Gijsbrecht van Aemstel en Lucifer. Verder heeft hij nog een indrukwekkende lijst aan poëzie en drama's geschreven.

Gijsbrecht van Aemstel is de hoofdrolspeler uit het gelijknamige treurspel. Het stuk speelt zich af in 1304 en gaat over de belegering van Amsterdam naar aanleiding van de vermeende betrokkenheid van Gijsbrecht van Aemstel op de moord van Floris V in 1296. De gewapende Kennemers en Waterlanders leken eerst te vertrekken maar wisten zich de toegang tot stad te verschaffen door zich te verstoppen in een schip met brandhout, dat door de Amsterdammers de stad werd binnen gehaald; "een soort verwijzing naar het paard van Troje". Na hevige gevechten wist Gijsbrecht te vluchten naar Pruisen en stichtte daar een Nieuw Holland. Dat is in het kort de strekking van het verhaal.

De Goudse pijpenmakers grepen vaak gelegenheden aan om op hun pijpen van actuele onderwerpen te voorzien. Het is daarom niet ondenkbeeldig dat in het jaar 1888 dit pijpje is gemaakt omdat in dat jaar het 250 jaar is geleden dat de première van Gijsbrecht van Aemstel werd gespeeld.